การท่องเที่ยว ประตูสู่ความปรับเปลี่ยน สถานะของผู้หญิงลีซอ

ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์[1]
Chaiyuth Thavaranurak

[1] อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การท่องเที่ยวประตูสู่การปรับเปลี่ยนสถานะของผู้หญิงลีซอ

บทคัดย่อ

ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนเข้าสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวของพื้นที่อำเภอปายและปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงลีซอที่เข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวนั้นได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดการปรับบทบาทเป็นแม่ค้าและแรงงานรับจ้างซึ่งได้ใช้ความรู้ความสามารถ ทั้งเทคนิคในการค้าขายและทักษะภาษาอังกฤษ ทักษะเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักพวกเธอออกจากสถานภาพความเป็นเมียและทรัพย์สินของครอบครัวไปสู่อิสรภาพในการตัดสินใจและสู่การเป็นผู้นำครอบครัว

นอกจากการท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งตลาดการค้าที่เปิดโอกาสได้ใช้เป็นประตูในการขยับสถานภาพของผู้หญิงลีซอ แต่เช่นกันที่การท่องเที่ยวได้นำนักท่องเที่ยวชายที่คาดหวังถึงการได้รับบริการทางเพศ ตามภาพลักษณ์ของไทยที่เคยถูกนำเสนอว่าเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยบริการทางเพศ ที่หาซื้อง่ายเหมือนซื้อบุหรี่ เมื่อประกอบกับลักษณะวัฒนธรรมในสังคมไทยที่มีความคาดหวังต่อบุตรสาวในการจัดการครัวเรือน และค่านิยมในการยอมรับสถานภาพทางสังคมผ่านวัตถุที่บุคคลถือครอง เหล่านี้ได้ทำให้ผู้หญิงลีซอในพื้นที่ท่องเที่ยวเลือกที่จะมีคู่ครองเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติมากยิ่งขึ้น ทั้งเพื่อช่วยในการขยับสถานภาพทางเศรษฐกิจ และภายใต้บริบทของการกดขี่กีดกันกลุ่มชนชาติพันธุ์ให้ต้อยต่ำกว่าคนไทย การเข้าสู่พื้นที่ท่องเที่ยวและมีความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติซึ่งถูกมองว่ามีสถานภาพที่สูงกว่าทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม จึงดูเสมือนเป็นหนึ่งในการ

เลื่อนสถานภาพทางสังคมด้วย

คำสำคัญ: ผู้หญิงลีซอ การท่องเที่ยว การแต่งงานกับชายต่างชาติ

ABSTRACT

The context of Pai and Pangmapha district Mae Hong Son province becoming tourist destinations, Lisu women have increasingly become vendors and workers in the tourist market. These profession require business techniques and language skills(English), are important factors in establishing social positions away from that of wifehood a property, allowing them to become heads of households.

Tourism has lead the way to a chance in the status of Lisu woman and their roles in society, while at the same time drawn male tourists in search of sex into Thailand. This added to Thai culture and Thai traditions regarding females and their obligations to family and their being regarded as part of a families property. All of these factors have made many Lisu women in these tourist areas choose to have relationships with foreign tourists. Partly to improve their economic condition and status, and partly to improve social status in Thai society; Thai society has elements of racism regarding minority ethnic groups. Having a relationship with a foreigner, who are regarded a having a higher economic and social status than Thais, seem raise/change them in higher status.

Keywords: Lisu women, Tourism, to marriage with foreigners

บทนำ

ในขณะที่ประเทศไทยได้รับการโหวตเป็นหนึ่งในห้าของเมืองท่องเที่ยวสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยการสำรวจของนิตยสารการท่องเที่ยวชื่อดัง The Lonely Planet Global การมีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ขยายตัวไปพร้อมๆ กับการขยายการรับรู้ถึงเมืองไทยในฐานะของจุดหมายในการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความสัมพันธ์ทางเพศ การท่องเที่ยวและเพศสัมพันธ์ถูกนำมาอธิบายโดย Baure,T and McKercher (2003) คือการแสวงหาความสัมพันธ์บางครั้งอาจจะหมายรวมถึงกิจกรรมทางเพศที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ในขณะที่ sex tourism หมายถึงการ

การที่คนจากประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจแล้ว ออกเดินทางไปยังประเทศด้อยพัฒนาเพื่อซื้อการบริการทางเพศจากคนในพื้นที่นั้นๆ

ในขณะที่คนออกเดินทางท่องเที่ยวนั้น ตรรกะสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้คนออกเดินทางคือการออกไปแสวงหาความแปลกใหม่ที่แตกต่างจากชีวิตปกติของตน บางคนโหยหาการผจญภัย ในขณะที่บางส่วนต้องการแค่ หลุดออกจากกรอบกิจกรรมประจำวันของตนเอง ในขณะที่อีกบางส่วนกลับตื่นตาตื่นใจกับความแปลกใหม่ของวิถีชีวิตของผู้คนในวัฒนธรรมอื่น ซึ่งในที่นี้ได้หมายรวมถึงเรื่องเซ็กซ์ที่แตกต่างจากที่ตนสามารถคาดเดาในเรื่องของความสัมพันธ์ได้

ในขณะที่การท่องเที่ยวได้ช่วยเปลี่ยนบรรยากาศให้กับคู่หนุ่มสาวในช่วงวันหยุด นักท่องเที่ยวบางส่วนได้พบเจอคนอื่นและเกิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างที่เดินทาง ภาพของการท่องเที่ยวและความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามจึงดูราวกับนิยายโรแมนติก แต่กระนั้นอีกด้านหนึ่งของเหรียญกลับแสดงให้เห็นถึงมุมอื่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ เมื่อเซ็กซ์กลายเป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยว และกลายเป็นตัวกระตุ้นสำคัญให้คนออกเดินทางเพื่อเสพย์

สำหรับในไทยนั้นพบว่าการท่องเที่ยวเพื่อเสพย์เซ็กซ์ หรือบริการทางเพศนั้นเป็นที่รู้จักกันช่วงสงครามเวียดนาม ซึ่งประเทศไทยกลายเป็นจุดพักของเหล่าทหารอเมริกันก่อนจะเดินทางต่อไปยังเวียดนาม ความต้องการการบริการทั้งในส่วนของบาร์ ร้านอาหาร และหญิงบริการ แม้กระทั่งรัฐบาลไทยเองก็มีการสนับสนุนการขยายตัวในส่วนของการบริการต่างๆเหล่านี้ภายใต้โครงการ 'rest and recreation (R&R)' ซึ่งเน้นการบริการให้กับเหล่าทหาร การท่องเที่ยวในประเทศได้ขยาย ตัวอย่างมากในช่วงปี 1970-1980 จากการสำรวจในปี 1980 พบว่าจำนวนบาร์ ไนต์คลับ ในเขตกรุงเทพฯมีปริมาณสูงขึ้นถึง 977 แห่ง ในขณะที่ผู้หญิงบริการมีมากถึงกว่าสองแสนคน (Kaewthep,K.,1999) ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากการโฆษณาของเหล่าบริษัททัวร์ต่างประเทศแล้ว แม้แต่รัฐบาลไทยเองก็ได้นำเสนอภาพของเมืองไทยผ่านการนำเสนอภาพผู้หญิงไทยที่สวยงาม อ่อนหวานคู่ไปกับภาพของสินค้าและบริการต่างๆ เช่น ในการโฆษณาสายการบินไทยที่นำเสนอภาพผู้หญิงไทยในลักษณะอ่อนหวานคู่ไปกับคำโฆษณาว่าจะพร้อมบริการให้กับลูกค้าของสายการบินเป็นอย่างดี

เมื่อการท่องเที่ยวคือการแสวงหาสิ่งใหม่ ตอบสนองกับค่านิยมบทบาทของผู้หญิงในวัฒนธรรมไทย

ในขณะที่ภาพตัวแทนของการเป็นเมืองแห่งการบริการทางเพศของประเทศไทย

กำลังขยายตัวไปในวงการท่องเที่ยวโลกนั้น ในประเทศเองก็ได้มีการตระหนักถึงปริมาณผู้หญิงไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่การเป็นผู้หญิงบริการในเมืองท่องเที่ยว ซึ่งนับวันจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากงานศึกษาของ Jeffrey,L.A. (2003) พบว่าค่านิยมและวัฒนธรรมไทยมีส่วนอย่างมากในการผลักให้ผู้หญิงต้องเข้าสู่การเป็นหญิงบริการในตลาดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการวางตำแหน่งแห่งที่ของความเป็นหญิงไว้ต่ำกว่าชาย ดังจะเห็นได้ว่าผู้หญิงไม่มีสิทธิ์จะเลื่อนสถานภาพผ่านการบวชได้ ในขณะที่ลูกชายได้บวชเรียนเมื่อสึกออกมามักได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่บวชเรียนและได้รับการศึกษาผ่านพื้นที่วัด ลูกสาวกลับต้องอยู่เหย้าเฝ้าเรือน ซึ่งมีการแฝงความคาดหมายที่ว่าผู้หญิงจะต้องเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ต่อไป อีกทั้งค่านิยมที่ยังคงอยู่ที่ว่าผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย ทั้งลูกสาวที่เป็นสมบัติของพ่อของครอบครัว และเมื่อแต่งงานออกเรือนแล้วเป็นสมบัติของสามี การเลื่อนสถานภาพของผู้หญิงจึงมักเกี่ยวข้องกับสถานภาพของฝ่ายชายที่ตนเองเกี่ยวข้องอยู่ และอีกประการคือความสามารถในการจัดการกับครัวเรือนของตน

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วนั้น ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ เน้นบริโภคนิยม การกู้หนี้ยืมสิน การแสดงสถานะทางสังคมได้ถูกผูกติดไว้กับวัตถุเป็นสำคัญ ซึ่งค่านิยมเช่นนี้ส่งผลอย่างมากต่อสถานะของผู้หญิงในครัวเรือน การบริโภควัตถุได้กลายเป็นแรงผลักดันที่ถีบให้ลูกสาวจากหลายครอบครัวต้องเข้าเมืองเพื่อประกอบอาชีพเพื่อจุนเจือครอบครัวในฐานะที่ลูกสาวพึงกระทำเพื่อบุพการี ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2530 ซึ่งเป็นช่วงยุคแห่งการเปิดประเทศเข้าสู่ระบบโลก มีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมและการค้าการบริการมากขึ้น ผู้หญิงของครอบครัวจึงมีช่องทางในการเข้าสู่เมืองเพื่อเป็นหนึ่งในแรงงานสำคัญในการก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การเข้าสู่เมืองแห่งอุตสาหกรรมการค้าและการบริการ ประกอบกับการเติบโตของการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผู้หญิงจำนวนมากถูกดึงเข้าสู่ธุรกิจการบริการทางเพศในพื้นที่ท่องเที่ยวหลักของประเทศ ทั้งภูเก็ตและพัทยา เงินรายได้จากพวกเธอเหล่านั้นได้ถูกนำมาซื้อหาอุปกรณ์อำนวยความสะดวกทั้งสร้างบ้าน ซื้อรถ ซื้อทอง ซึ่งเหล่านี้กลายเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่มีต่อครอบครัว และได้รับการยอมรับถึงความสามารถในการจุนเจือครอบครัวให้อยู่อย่างสุขสบาย ได้รับการยอมรับทางสังคม (ยศ สันตสมบัติ และคณะ,2530)

สถานะของผู้หญิงชาติพันธุ์ลีซอในบริบทการท่องเที่ยว

ความเป็นชาติพันธุ์ มักเห็นได้จากวาทกรรมในด้านลบที่ถูกสร้างขึ้นในสังคม ที่สร้างภาพให้กลุ่มชาติพันธุ์เป็นต้นตอของภัยต่างๆ ทั้งในแง่ของความมั่นคง ในฐานะ

เป็นส่วนหนึ่งของผู้ก่อการร้าย ผู้อพยพ ผู้ปลูกฝิ่น และในแง่ของผลกระทบต่อธรรมชาติในฐานะที่ทำไร่เลื่อนลอยและตัดไม้ทำลายป่า อคติทางชาติพันธุ์ที่สะสมมานาน ทำให้มองภาพของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างตายตัว ในฐานะเป็นคนอื่นและเป็นภัยฝังลึกอยู่ในสังคมไทยผลที่ตามมาก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์มักจะถูกกีดกันต่างๆ นานา ทั้งในแง่ของสิทธิในความเป็นพลเมือง สิทธิในการตั้งถิ่นฐาน และสิทธิในการจัดการทรัพยากร จนขยายตัวเป็นปัญหาของความขัดแย้งอย่างรุนแรงในปัจจุบัน เมื่อพวกเขาต้องถูกคุกคามและถูกกดดันให้ย้ายตั้งถิ่นฐานออกจากป่า เพราะรัฐไม่รับรองสิทธิของชาวเขาในการตั้งถิ่นฐานอยู่ในป่า ทั้งๆที่พวกเขาอยู่อาศัยมาก่อน

ขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะหาประโยชน์จากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เมื่อการท่องเที่ยวที่มีตรรกะสำคัญคือการเข้าไปดูความแปลก (แตกต่างจากตน) ได้ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นสินค้าหลักในตลาดของการท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังปรากฏในรูปของกระบวนการทำให้ชาติพันธุ์เป็นสินค้า ซึ่งหมายถึงการใช้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสินค้า สำหรับการหารายได้จากการท่องเที่ยวในรูปต่างๆไม่ว่าจะเป็นเครื่องแต่งกาย หัตถกรรม และวิถีชีวิต ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะมีการสร้างภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เป็นเสมือนชุมชนดั้งเดิมที่น่าทึ่ง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสความแปลกที่แท้จริง ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในตลาดการท่องเที่ยว การถูกชักจูงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยวนั้นได้ก่อให้เกิดพื้นที่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์บางส่วนได้มีที่ยืนในสังคม เมื่อตนคือฟันเฟืองที่สำคัญในการขับเคลื่อนส่วนเสี้ยวของการท่องเที่ยวให้ดำเนินต่อไป กลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่งได้ย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่ เช่น ในย่านไนท์บาร์ซาร์ของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในส่วนนี้ได้ทำให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้และปรับตัวที่จะเข้าสู่การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว ผ่านสิ่งที่ตนถือครอง คือวัฒนธรรมที่แตกต่าง (ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2548)

การเข้าสู่การเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจเช่นการมีรายได้เพิ่มจากการประกอบเกษตรกรรม หลายหมู่บ้านการท่องเที่ยวกลายเป็นรายได้หลักของชุมชนผ่านการบริการที่พักที่ปรากฏในรูปโฮมสเตย์ เช่นบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ หรือการทำสินค้าหัตถกรรม เช่นงานทอผ้าของชาวปากาเกอญอ ด้านสังคม ความเป็นชาติพันธุ์ในพื้นที่ท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิด การยอมรับในระดับสังคมในระดับหนึ่ง และในระดับครัวเรือนพบว่าการเข้าสู่ธุรกิจท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนสถานะและบทบาทหญิงชายในบริบทของครัวเรือนกลายเป็นความสัมพันธ์ระดับครัวเรือนรูปแบบใหม่ ดังเช่นที่ปรากฏในสังคมลีซอ จากเดิมที่เพศชายเท่านั้นที่จะได้รับการยอมรับทาง

สังคม แต่ในปัจจุบันผู้หญิงในฐานะแม่ค้าในพื้นที่ตลาดการท่องเที่ยวเปลี่ยนมาเป็นผู้นำของครอบครัว ทั้งในระดับการตัดสินใจและในด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ดังที่จะได้นำเสนอต่อไปในรายละเอียดในบทความนี้

ค่านิยมในสังคมลีซอที่ส่งผลต่อการผลักผู้หญิงให้เข้าสู่ตลาดท่องเที่ยว

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของชาวลีซอนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่มีการเคลื่อนไหวไม่ตายตัว เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างเพศได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเมื่อรัฐได้เข้าทำลายระบบการผลิตฝิ่นของลีซอ จากเดิมที่ฝิ่นเป็นพืชที่ปลูกขึ้น เพื่อจัดระดับความสัมพันธ์ในสังคม ฝิ่นทำให้มีเงินเพื่อนำมาซื้อลูกสะใภ้ ซึ่งเงินแถบนี่เองที่เป็นเครื่องมือในการแสดงถึงสถานะและศักยภาพในการจัดการครัวเรือนของครอบครัว เมื่อการปราบปรามจากภาครัฐทำให้ผลผลิตฝิ่นลดลง บางครั้งไม่มีพ่อค้าขึ้นไปรับซื้อ ผู้ชายจึงต้องเสี่ยงนำลงไปขายเอง รายได้จากการค้าฝิ่นจึงลดลง ครอบครัวไม่มีเงินเพียงพอที่จะหาซื้อลูกสะใภ้และเสื้อผ้าใหม่ในเทศกาลปีใหม่ลีซอซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง ความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการกำจัดฝิ่นคือความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพืชพาณิชย์ที่ภาครัฐได้นำมาส่งเสริมให้ปลูกทดแทนฝิ่น ซึ่งได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นลีซอ โดยเฉพาะเรื่องค่าสินสอด เมื่อการปลูกพืชพาณิชย์ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นเมื่อครอบครัวที่มีทุนมากพอจะซื้อปุ๋ยยา สามารถสร้างรายได้ต่อปีได้มากกว่าครัวเรือนที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน แรงงาน และทุน ทำให้ครอบครัวที่มีฐานะดีเลือกเจ้าบ่าวให้กับลูกสาวของตนเองมากขึ้น โดยการตั้งค่าสินสอดในราคาที่สูงขึ้น เช่นเดียวกันกับค่านิยมที่ยกย่องการทำงานหนักเพื่อแลกมาเพื่อเงินสดและเงินแถบนั้นได้หายไปพร้อมกับการเข้ามาของลัทธิทุนนิยมที่เน้นบูชาที่ตัวเงินโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการได้มาซึ่งตัวเงินสดเหล่านั้นอีกต่อไป สภาวะเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดการสยบยอมต่อความเปลี่ยนแปลงในหมู่ผู้ชายผู้หญิงจึงต้องสวมบทนั้นแทน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพหาเงิน ซึ่งในภายหลังงานเบาที่ไม่ได้รับการยอมรับว่ามีเกียรติเช่น การเย็บผ้า งานฝีมือ กลับสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอย่างมาก หรือเงินที่ได้จากค่าสินสอดของลูกสาวได้กลายเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาของครอบครัวเช่นกันกับการสร้างบ้านใหญ่โตหรือการมีเครื่องใช้อำนวยความสะดวกในบ้าน

การเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวมานี้ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่การท่องเที่ยวได้เข้าเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ท่องเที่ยวได้ถูกนำเสนอมากยิ่งขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนสถานภาพของผู้หญิงอีกครั้งเมื่อ

งานฝีมือที่เดิมเป็นเพียงกิจกรรมในครัวเรือน ได้กลายเป็นสินค้าที่มีความสำคัญในตลาดท่องเที่ยว ผู้หญิงได้เข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวทั้งในฐานะแม่ค้า แรงงานหญิง ซึ่งกลายเป็น ผู้สร้างรายได้หลักในครอบครัว การเข้าสู่เบื้องหน้าของตลาดการท่องเที่ยวนั้นได้ทำให้ผู้หญิงมีการเรียนรู้ทั้งเพื่อพัฒนาทักษะทางอาชีพของตน เช่น การเรียนภาษาทั้งไทยและอังกฤษ การศึกษาเทคนิคการตลาดจากการขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงชาติพันธุ์ลีซอมีช่องทางในการขยับสถานะทางสังคมมากขึ้น เช่นกันกับการเลือกคู่ครองซึ่งพบว่าการเลือกคู่ครองในเงื่อนไขเดิม เช่น การขยันทำมาหากิน ไม่สูบฝิ่น ได้เปลี่ยนไปอย่างมาก สาเหตุหลักจากการมีทางเลือกอื่นๆมากกว่าการเป็นแม่บ้านในสังคมเกษตรกรรม การเลือกคู่ครองในบริบทของการให้คุณค่ากับทรัพย์สินเงินทองและการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวซึ่งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวเพื่อเซ็กซ์ ได้ทำให้ผู้หญิงลีซอใช้การแต่งงานเพื่อวัตถุประสงค์อื่นมากกว่าเพียงแค่การเลื่อนสถานภาพจากความเป็นเด็กหญิงสู่การเป็นหญิงสาวที่สมบูรณ์

ฝรั่ง บันไดสู่การขยับฐานะทางสังคม

เดิมค่านิยมในการเลือกชายมาเป็นคู่ครองของหญิงชาวลีซอคือต้องเป็นชายที่ขยันทำมาหากินและไม่สูบฝิ่น ต่อมาการทำมาหากินในภาคเกษตรกรรมไม่สามารถนำมาซึ่งทรัพย์สินเงินทองที่จะช่วยจุนเจือครอบครัวได้เนื่องจากภาวะความไม่มั่นคงของพืชพาณิชย์ อีกทั้งการกดขี่กลุ่มชนชาติพันธุ์ว่ามีสถานะ ด้อยกว่าทางสังคมทำให้หญิงสาวจำนวนมากเลือกที่จะแต่งงานกับคนเมืองหรือคนไทยมากกว่าชายลีซอด้วยกัน แต่เมื่อการท่องเที่ยวได้เปิดช่องทางให้กับผู้หญิงลีซอได้เข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวทำให้พวกเธอสามารถเลื่อนสถานภาพผ่านความสามารถของตนเองเช่นการเป็นแม่ค้าผู้ประสบความสำเร็จ หรือเป็นลูกจ้างที่ดี สามารถหาเงินส่งครอบครัวได้ แต่กระนั้นภาพตราหน้าถึงความเป็นลีซอยังคงกดพวกเธอไว้ให้อยู่ในสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้หญิงเมืองหรือไทย

เม (นามสมมุติ) หญิงสาวเจ้าของร้านขายของที่ระลึก กล่าวถึงสถานภาพของตนว่า "ก็ยังโดนจิกตาใส่" ซึ่งหมายถึงการแสดงอาการรังเกียจเมื่อกลุ่มคนที่เธอปฏิสัมพันธ์ด้วยรู้ว่าเธอเป็นคนลีซอที่เข้ามาค้าขายในเมือง เม หญิงสาววัยยี่สิบแปด แต่งกายด้วยเสื้อผ้าแฟชั่นนำสมัย พูดภาษาไทยค่อนข้างชัด มีกิจการร้านขายของที่ระลึกบนถนนคนเดินซึ่งเป็นแหล่งชอปปิ้งของลูกค้าทั้งชาวไทยและต่างชาติ ร้านของเธอถือได้ว่าเป็นร้านที่อยู่มานาน และประสบความสำเร็จ สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าแฮนด์เมด ซึ่งเธอเลือกและรับซื้อมาจากเชียงใหม่ ทั้งหมวก กระเป๋า ผ้าพันคอ ที่เน้นงานผลิตจากธรรมชาติทั้งใยกัญชง

และด้ายฝ้าย นอกจากความมีอัธยาศัยดีแล้ว สิ่งที่ทำให้กิจการของเธอดีขึ้นเรื่อยๆมา จากความสามารถในการค้าขายที่เธอเรียนรู้ทั้งการต่อรองราคา การเลือกซื้อสินค้า การต่อรองกับลูกค้า การขายปลีกและขายส่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เธอเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผิดบ้างถูกบ้างมาตลอดกว่าสิบปีที่ผ่านมา อีกทั้งความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งเธอมองว่า ภาษาเป็นสิ่งสำคัญมากในเมืองท่องเที่ยว และหากเธอต้องการค้าขาย เธอจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสื่อสารภาษาให้ได้ แต่กระนั้นแล้วเพียงแค่การเป็นเจ้าของกิจการที่ประสบความสำเร็จยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เธอได้รับการยอมรับ *"พี่ก็ยังรู้สึกแปลกๆเวลาเดินเข้าร้านเสื้อผ้าที่นี่ บางทีเขาก็ยังมองพี่แปลกๆเวลาพี่พูด"* ผลกำไรที่ได้จากการทำร้านทำให้เธอสามารถสร้างบ้านหลังใหม่ให้ครอบครัว และส่งเสียน้องให้เรียนจนจบมหาวิทยาลัย แต่สิ่งที่เธอกล่าวว่าคือความภาคภูมิใจที่สุดกลับเป็นการได้เดินทางไปเที่ยวต่างประเทศกับคนรักชาวอังกฤษที่ได้พบกันระหว่างที่เธอทำร้าน การมีคนรักเป็นชาวต่างชาติเป็นสิ่งที่เมมักกล่าวเสมอว่าช่วยให้เธอเกิดความมั่นใจในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆในตลาดท่องเที่ยวมากขึ้น ยิ่งเมื่อเธอได้เดินทางท่องเที่ยวไปต่างประเทศด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เธอรู้สึกถึงประสบการณ์ที่เธอมองว่าเหนือกว่า คนเมือง (คนไทย) บางคนที่มักมองเธอด้วยสายตาตำหนิแกมดูหมิ่น

เมเล่าถึงประสบการณ์ในอดีตในสถานะของชาวลีซอในกลุ่มคนเมืองหรือไทยว่าหลายครั้งถูกดูหมิ่นอย่างเห็นได้ชัด เช่นเมื่อเธอเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา เธอมักถูกเพื่อนล้อเลียนอยู่เสมอถึงการพูดไม่ชัด จนเธอไม่กล้าแสดงตัวมากนักว่าเป็นชาวลีซอ เช่นเลือกที่จะพูดภาษาลีซอกับเพื่อนรุ่นเดียวกันในพื้นที่หอพักมากกว่าในสถานศึกษาหรือพื้นที่นอกที่พัก หรือการแต่งกายที่เธอยินดีที่จะเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดชาวลีซอเป็นชุดนำสมัยทันทีที่ออกจากหมู่บ้าน แม้แต่ในช่วงแรกๆของการเปิดกิจการ เมื่อมีลูกค้าคนไทยเข้าร้านแล้วเธอตอบคำถามด้วยภาษาไทยที่ยังไม่ค่อยชัดนักทำให้เธอรู้สึกประหม่าในการพูดคุยกับคนไทย แต่เมื่อเธอสามารถพูดคุยกับลูกค้าเป็นภาษาอังกฤษได้ ยิ่งโดยเฉพาะเมื่ออยู่ต่อหน้าคนไทยด้วยแล้ว ความมั่นใจในความสามารถของตนกลับมีมากขึ้น *"ครั้งนึงพี่ไปกินข้าวกับแฟนในร้านอาหารในเมืองนี่แหละ พี่คุยกับแฟนเรื่องของที่จะส่งไปขายอังกฤษ แล้วกลุ่มผู้หญิงคนไทยโต๊ะข้างหลังพี่เขาหันมามองพี่ใหญ่เลย แฟนพี่เขาเห็น ตอนแรกพี่ก็ไม่รู้ว่าเขามองทำไม แต่แฟนพี่บอกว่าคงเพราะพี่พูดภาษาอังกฤษสำเนียงดีมาก พี่ได้ฟังอย่างนี้พี่ก็ภูมิใจนะ"*

นอกจากความภูมิใจที่เกิดขึ้นในตัวเองแล้วเมื่อสอบถามถึงครอบครัวพบว่า ครอบครัวของเมดีใจมากที่ลูกสาวสามารถประสบความสำเร็จในอาชีพ และมักจะเล่าให้ญาติๆฟังเสมอถึงคนรักของเมที่เข้ากันได้ดีกับครอบครัว ไม่ถือตัว ไม่เรื่องมาก และมักนำภาพถ่าย

ที่เมไปเที่ยวต่างประเทศมาอวดแขกที่มาบ้านอยู่บ่อยๆ และลงท้ายถึงวาสนาที่ไม่เท่ากัน ที่เมได้แฟนเป็นชาวต่างชาติเพราะว่าเมมีวาสนาดีกว่าคนอื่นแม้แต่ผู้หญิงไทยก็ยังมีไม่เหมือน อีกทั้งแม่ของเมเองมักคุยกับญาติๆว่าตนหมดห่วงในตัวลูกสาวแล้ว เหล่านี้ทำให้เมภูมิใจในสถานะของตนในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อตั้งคำถามถึงอนาคตของตนเอง เมเลือกที่จะทำกิจการการค้าของตนต่อไปถึงแม้ว่าอนาคตจะไม่ได้แต่งงานกับคนรักคนปัจจุบันก็จะไม่ขอเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านหรือแต่งงานกับผู้ชายลีซออีก *"ผู้ชายที่บ้าน เย็นมาก็กินแต่เหล้า หาเงินเลี้ยงเราก็ไม่ได้ เราก็ต้องออกมาอยู่ดี ออกมาหาเงินเองเลี้ยงตัวเองดีกว่า พ่อแม่พี่น้องเราหาเลี้ยงได้ ไม่ปวดหัวด้วย"*

จากกรณีของเมจะเห็นได้ว่า การพึ่งพิงชายชาวต่างชาติไม่ได้เป็นไปเพื่อความช่วยเหลือในเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังช่วยปรับเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมจากเดิมที่ผู้หญิงลีซอจะพึ่งพาสามีที่มีความสามารถในการหาเบี้ยแถบมาให้ตน หรือมีความสามารถในการเกษตรและล่าสัตว์ แต่ปัจจุบันการแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านสามารถสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมให้กับตัวเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างชาติที่ถูกนิยามว่าเป็นคนที่มาจากประเทศที่เจริญแล้ว

ช่องทางสร้างเนื้อสร้างตัวเพื่อครอบครัว

ความคาดหวังให้ผู้หญิงต้องดูแลพ่อแม่ ประกอบกับค่านิยมการให้คุณค่ากับวัตถุว่าแสดงถึงสถานะทางสังคมนั้นได้ก่อให้เกิดแรงกดดันให้ผู้หญิงของครอบครัวต้องขวนขวายเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินเพื่อสร้างวัตถุ แสดงสถานะ การท่องเที่ยวได้เปิดโอกาสในการเข้าถึงรายได้และเช่นกันได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงลีซอจำนวนหนึ่งเลือกที่จะสร้างการยอมรับในสถานภาพผ่านทางวัตถุโดยการสร้างความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่นกรณีของเอ้ย (นามสมมติ)

เอ้ยเกิดในหมู่บ้านใกล้กับเมืองท่องเที่ยวปาย เมื่ออายุได้สิบห้าปีได้แต่งงานกับทหารที่มาเข้าประจำการใกล้หมู่บ้าน และย้ายตามสามีกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมที่ลำพูน สามีของเอ้ยเข้าทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมลำพูน และต่อมาเมื่อเธอคลอดบุตรชายคนที่สอง เธอเองก็ได้เข้าทำงานในโรงงานแห่งหนึ่งในเขตนิคมอุตสาหกรรมด้วยเช่นกัน ตลอดระยะเวลากว่าหกปีที่เอ้ยใช้ชีวิตร่วมกับสามีในบ้านที่ประกอบด้วยพ่อแม่ของสามี และมีบ้านพี่น้องของสามีอยู่ในละแวกเดียวกันนั้น เธอได้ปฏิบัติตนเป็นลูกสะใภ้ที่ดี โดยเชื่อว่าเมื่อตนแต่งงานเข้าสู่ครอบครัวของฝ่ายชายแล้วตนก็ต้องดูแลคนในครอบครัวเขาเหมือนครอบครัวตนเอง แต่ต่อมาสามีติดสุรา และเริ่มตบตีทำร้ายร่างกาย โดยที่คนในครอบครัวของสามีไม่เข้ามาห้ามปราม เอ้ยจึงหนีกลับมาอยู่ที่บ้านเดิมของตนในหมู่บ้าน เมื่อส่งลูก

เข้าโรงเรียนและฝากให้พ่อแม่ช่วยดูแล ส่วนตัวเธอเองได้เข้าสู่ปายเพื่อสมัครเป็นพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารแห่งหนึ่ง ได้ค่าจ้างวันละหนึ่งร้อยแปดสิบบาท ซึ่งที่นี่เองที่เอ้ยได้เรียนรู้ที่จะสื่อสารภาษาอังกฤษและเริ่มได้พบปะพูดคุยกับคนต่างชาติมากขึ้น

เดือนต่อมาหลังจากที่เข้าทำงาน เอ้ยได้พบกับผู้ชายชาวอังกฤษคนหนึ่งที่มักแวะเวียนมานั่งเฝ้าและชวนเอ้ยออกไปทานข้าวข้างนอก ซึ่งเอ้ยยังไม่กล้าไปในทีแรก กระทั่งหลายวันผ่านไปเธอจึงยอมไปทานข้าวกับเขาที่ร้านใกล้ๆ จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ปัจจุบันเอ้ยไม่ได้ทำงานเสิร์ฟอาหารที่ร้านดังกล่าว แต่ได้รับค่าเลี้ยงดูจากคนรักเดือนละหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวเอ้ยนำมาใช้เป็นค่ากินอยู่ของตนและลูกรวมทั้งคนในครอบครัว นอกจากนี้ตัวเธอเองก็มีรายได้จากการทำการเกษตรกรรมเล็กๆน้อยๆ เมื่อถามถึงความสัมพันธ์กับคนรัก เธอกล่าวว่าเป็นไปก็เพื่อลูกทั้งสองจะได้มีโอกาสเรียนหนังสือสูงๆ พ่อแม่มีบ้านหลังใหม่ และตัวเธอเองก็สามารถอยู่บ้านได้โดยไม่ต้องทิ้งลูกไปทำงานในเมือง ในขณะที่ความสัมพันธ์ระยะยาวเธอกลับไม่แน่ใจนัก เพราะตนเองก็ยังรักสามีเก่าอยู่และยังคิดเรื่องการกลับไปอยู่ร่วมกันอีกครั้ง แต่ปัจจุบันก็มีชาวต่างชาติอื่นที่เข้ามาติดพันอยู่ด้วยเช่นกัน และเขาเหล่านั้นก็พร้อมที่จะเลี้ยงดูเธอและครอบครัวอีกทั้งยังยินดีที่จะส่งเสียเลี้ยงดูลูกทั้งสองด้วย เธอจึงยังคงติดต่อไว้อย่างไม่ได้ปฏิเสธอย่างเด็ดขาด ซึ่งครอบครัวญาติพี่น้องของเธอเองก็เห็นด้วยกับการกระทำเช่นนี้ เนื่องจากต่างมองว่าสภาพความเป็นอยู่ของเธอและครอบครัวดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งการมีเงินต่อเติมบ้าน และลูกๆของเธอได้ใส่เสื้อผ้าดีๆ แม้แต่ตัวเธอเองก็มีเครื่องประดับที่ฝ่ายชายซื้อมาฝากใส่ติดตัว ซึ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งแสดงถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเธอที่ดีขึ้นกว่าเมื่อครั้งแต่งงานกับชายไทย เช่นกันกับหวาน (นามสมมติ) หวานลงมาอยู่ปายเมื่ออายุได้ยี่สิบหกปี โดยมาช่วยน้าสาวขายของที่ระลึก การลงมาขายของทำให้เธอได้เห็นผู้หญิงในเมืองจำนวนมากที่มีสามีต่างชาติและมีสถานะร่ำรวยขึ้น หลายคนได้เดินทางไปต่างประเทศ บางคนแต่งงานและย้ายตามสามีไปที่อื่น แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงที่เธอเห็นเหล่านั้นมักมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว

"เขามีแฟนกันนะพี่ เขาก็มาเล่าให้ฟังว่าไปไหนมาบ้าง หนูก็อยากไปอย่างเขา เขาไม่ต้องทำงานก็มีเงินนะ แฟนเขาส่งมา เขาก็ได้แฟนดีๆกันทั้งนั้นนะ หนูก็เริ่มคิดอยากมีแฟนฝรั่งตอนนั้น"

หวานเริ่มรู้จักกับชายชาวสวิสเซอร์แลนด์ที่เข้ามาเที่ยวในไทยทุกปี แม้ว่าอายุจะห่างกันกว่าสิบปีแต่หวานมองว่าเขาเป็นผู้ใหญ่ที่ช่างเอาใจ เช่นซื้อของมาฝากทุกครั้งที่เดินทางไปต่อวีซ่าที่แม่สาย จังหวัดเชียงราย และเมื่อเขาเดินทางกลับบ้านเขามักจะส่งเงินมาให้เธอผ่านเวสเทิร์นยูเนี่ยนครั้งละไม่ต่ำกว่าหมื่นบาท และไม่อิดออดที่จะส่งเพิ่มเมื่อ

เธอร้องขอว่าต้องผ่อนรถมอเตอร์ไซค์ สำหรับหวานเธอมองว่านี่เป็นการสานสัมพันธ์ให้ต่อเนื่องไปเรื่อยๆ หากเขาไม่ส่งเงินมาเท่ากับเขาไม่ต้องการสร้างสัมพันธ์ต่อ ในขณะที่เมื่อเขาเดินทางกลับประเทศในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวเธอก็มีชายชาวเยอรมันที่กลับมาหาเธอทุกปีอยู่ด้วยเสมอ ซึ่งชายคนดังกล่าวอายุห่างจากเธอเพียงเจ็ดปี และเช่นกันที่เขาได้ช่วยส่งค่าเลี้ยงดูให้เธอ ซึ่งเธอมองว่าตัวเธอเองมีสิทธิที่จะเก็บชายทั้งสองคนไว้เพื่อพิสูจน์ว่าใครที่รักเธอมากกว่า ผ่านการส่งเสียรายเดือน หากใครหยุดไปก็เท่ากับว่าเขาไม่อยากได้เธออีกต่อไปแล้ว เธอก็อาจจะเลือกที่จะอยู่กับชายอีกคนหรือหาใหม่ สำหรับเงินที่เธอได้จากชายทั้งสองถูกนำไปใช้ในการสร้างบ้านหลังใหม่และซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆในบ้าน ซึ่งเธอบอกว่านั่นเป็นการแสดงให้พวกเขาเห็นเมื่อกลับมาว่าเงินเหล่านั้นถูกนำไปใช้อย่างมีประโยชน์

ในกรณีของเอ้ยและหวานต่างมองว่าการได้เงินจากคนรักนั้นช่วยทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของตนดีขึ้น และช่วยให้ครอบครัวมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้เงินที่ได้รับจากคนรักทั้งสองเลือกที่จะนำไปใช้ในการสร้างบ้านและซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวก และเก็บบางส่วนไว้ในธนาคาร เพื่อยืนยันถึงความมั่นคงทางทรัพย์สิน และความเป็นอยู่ของทั้งตัวเธอเองและครอบครัว

การคาดหวังการบริการหลังการแต่งงาน

ในขณะที่ผู้หญิงใช้ความสัมพันธ์ไปเพื่อการปรับเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมหรือทางเศรษฐกิจ ฝ่ายชายที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอกลับมีความคาดหวังในแง่มุมที่ต่างกัน กล่าวคือบางส่วนเป็นไปเพื่อความมั่นคงทางอารมณ์ เน้นย้ำถึงการมีผู้ดูแลในยามแก่ชราและนั่นหมายถึงการอยู่ร่วมเป็นคู่ชีวิต ความคาดหวังที่จะได้จากการสร้างความสัมพันธ์ในส่วนนี้จึงมักเกี่ยวโยงกับอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งชายชาวต่างชาติที่ต้องการคู่ชีวิตเพื่อดูแลในยามชรานี้มักเลือกที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอผ่านทางการทำความรู้จักและศึกษานิสัยใจคอก่อนจะตัดสินใจเลือก มากกว่าการใช้ทรัพย์สินเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ ดังเช่นกรณี นอเบิร์ต (นามสมมุติ)

นอร์เบิร์ต วัยหกสิบปี ชาวนอร์เวย์ที่เข้ามาเที่ยวในเมืองปายและประทับใจแม่ค้าชาวลีซอที่ขายของที่ระลึกริมทางเท้าและเลือกที่จะแต่งงานและใช้ชีวิตเป็นสามีภรรยากัน โดยในจุดเริ่มความสัมพันธ์นั้นนอร์เบิร์ตได้ซื้อสินค้าจากร้านของเธอเพื่อไปเป็นของฝากให้กับครอบครัวในทุกครั้งที่เขากลับมาเที่ยวที่ปาย เมื่อหลายครั้งหลายปีเข้าจึงรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี กระทั่งตัวเขาเองตัดสินใจที่จะเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงบั้นปลายชีวิต และเริ่มที่จะพูดคุยกับเธออย่างจริงจัง กระทั่งสองปีผ่านไปจึงได้แต่งงานและ

ใช้ชีวิตเยี่ยงสามีภรรยา ซึ่งตัวนอร์เบิร์ตเองมีรายได้หลักจากการให้เช่าบ้านพักที่นอร์เวย์ เดือนละสี่หมื่นกว่าบาทและเงินสงเคราะห์คนชรา ซึ่งเงินทั้งสองส่วนนี้ถูกนำมาใช้เป็นค่าที่ดินและสร้างบ้านในชื่อของภรรยาชาวลีซอ และบางส่วนเขาได้ให้เธอเป็นรายจ่ายประจำเดือน แต่กระนั้นเธอก็ยังคงขายของที่ระลึกบนถนนอยู่ในบางครั้ง สำหรับความช่วยเหลือด้านการเงินที่เขามีต่อเธอนั้น นอร์เบิร์ตได้เปรียบเทียบว่ามันน้อยมากเมื่อเทียบกับการดูแลที่เขาได้รับทั้งในเรื่องการดูแลบ้านและการดูแลตัวเขาเองเนื่องจากเขามีโรคประจำตัวคือโรคหัวใจ เมื่อเทียบกับประสบการณ์การแต่งงานกับภรรยาเก่าชาวนอร์เวย์นั้นพบว่า บทบาทของภรรยาชาวลีซอและชาวนอร์เวย์ต่างกันมากโดยเฉพาะการดูแลบ้านและสามี โดยภรรยาชาวลีซอทำให้เขารู้สึกถึงความสำคัญที่เขามีต่อเธอ เช่น การเตรียมอาหาร การเตือนเรื่องทานยา และการยอมรับคำแนะนำของเขาในเรื่องต่างๆ เช่น ในเรื่องการเลือกซื้อที่ดิน การออกแบบบ้าน ซึ่งเหล่านี้ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญและมั่นใจว่าเมื่อตนแก่ตัวลงมากกว่านี้ภรรยาชาวลีซอจะยังคงดูแลตนต่อไป เช่นกันกับกรณีของโรเรนโซ่ (นามสมมุติ) ชายวัยหกสิบสามชาวสวิสเซอร์แลนด์ ที่แต่งงานกับผู้หญิงชาวลีซอเมื่อสิบปีก่อน ซึ่งเขาคาดหวังถึงความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยา ซึ่งตลอดระยะเวลากว่าสิบปีที่ผ่านมานั้น ภรรยาชาวลีซอดูแลเขาเป็นอย่างดี แม้ว่าเธอจะมีอายุน้อยกว่าถึงสิบสองปี ซึ่งเขามองว่านี่คือความแตกต่างระหว่างภรรยาเก่าและภรรยาคนปัจจุบันในเรื่องของการวางตำแหน่งของภรรยา โดยภรรยาชาวลีซอเลือกที่จัดวางตัวเองไว้เป็นผู้ตามและปฏิบัติต่อสามีในฐานะผู้อุปถัมภ์เธอ การดูแลสามีจึงเปรียบเสมือนการเป็นผู้อุปถัมภ์ ทั้งที่ตัวเธอเองก็มีรายได้จากการทำการเกษตรและขายสินค้าที่ระลึก หาได้มีแต่เงินที่ได้รับจากเขาเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ภรรยาเก่าวางตัวเองในฐานะเพื่อนชีวิต กล่าวคือมีความเท่าเทียมทั้งในด้านเศรษฐกิจและตำแหน่งในครอบครัวที่ไม่ได้มีใครอุปถัมภ์ใคร แต่ต่างเท่าเทียมในด้านการใช้ชีวิตในครอบครัว เช่น สามีต้องทำงานบ้านเมื่อภรรยาต้องออกไปประชุมหรือทำงานในต่างเมือง ความคาดหวังที่มีต่อตัวภรรยาชาวลีซอจึงเป็นในเรื่องของการดูแลเขาในยามแก่ชรา มากกว่าการเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่างๆของชีวิตในปัจจุบัน

ในขณะที่ชายกลุ่มหนึ่งเลือกที่จะสานสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอเพื่อคาดหวังถึงการได้รับการดูแลในยามชรา แต่อีกส่วนกลับเลือกที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอเนื่องจากความแปลก คล้ายกับการครอบครองสิ่งที่แปลกจากที่ตนเคยมีหรือเคยเป็น ความรู้สึกดังกล่าวได้ผลักดันให้คนเหล่านี้เลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์เพื่อเสพย์สุขจากการครอบครอง ซึ่งการครอบครองดังกล่าวไม่ได้คาดหวังถึงการอยู่ร่วมเฉกเช่นสามีภรรยาในระดับของเพื่อนคู่ชีวิต แต่อยู่ในฐานะผู้ที่อยู่ในอาณัติ การเริ่มต้นสานสัมพันธ์มักมาจาก

การนำพาชักนำ ทั้งจากคนรู้จักของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเอง ดังเช่นกรณีของเดฟ (นามสมมุติ) ชายชาวสวิสเซอร์แลนด์ วัยห้าสิบแปดปี

เดฟเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยและเลือกที่จะใช้เป็นสถานที่พักในช่วงบั้นปลายชีวิต ก่อนหน้านี้เขาเคยใช้เวลาหนึ่งปีที่จังหวัดชลบุรีและได้รู้จักกับผู้หญิงไทยคนหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้หลอกให้เขาซื้อบ้านและรถโดยใช้ชื่อของผู้หญิง จากนั้นเธอก็หายไป เมื่อเพื่อนของเดฟแต่งงานกับหญิงสาวชาวลีซอผ่านการแนะนำจากเพื่อนอีกคน ทำให้เดฟรู้สึกว่าผู้หญิงลีซอแตกต่างจากผู้หญิงไทยและเขาสามารถครอบครองเธอได้จริงๆ อีกทั้งภาพของผู้หญิงลีซอที่เขามีคือผู้หญิงที่ใสซื่อบริสุทธิ์ และพร้อมที่จะอยู่ในการปกครองของสามี ซึ่งเป็นลักษณะที่เขาไม่สามารถหาได้ในสังคมตะวันตก จึงทำให้ความเป็นผู้หญิงลีซอกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

เดฟ ได้เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอเชียงดาวเพื่อพบว่าที่เจ้าสาว ซึ่งภรรยาเพื่อนของเขาเป็นคนติดต่อให้ ผู้หญิงคนดังกล่าวอายุสามสิบสองปี สามีตายเมื่อสองปีก่อนและอยากมีคนเลี้ยงดูที่มั่นคง เธอตอบรับว่าจะเป็นเจ้าสาวให้เดฟ ซึ่งเขาจะต้องจัดงานแต่งงานกับเธอในหมู่บ้าน ก่อนจะพาเธอออกจากหมู่บ้านได้ แต่เมื่อถึงวันดูตัวจริงเดฟกลับไม่เลือกที่จะแต่งงานกับเธอ เนื่องจากเธอมีรูปร่างอ้วนและดูแก่กว่าวัย เดฟกลับสนใจในตัวหลานสาวของเธอที่ทั้งยังสาวและสวยกว่า งานแต่งงานระหว่างเดฟและเด็กสาวจะถูกจัดขึ้นทันทีที่เด็กสาวอายุสิบหกปี ซึ่งการแต่งงานครั้งนี้เป็นความเห็นชอบทั้งจากครอบครัวของเด็กสาวและตัวเด็กสาวเอง

เช่นกันกับคริส (นามสมมุติ) ชายฝรั่งเศส วัยห้าสิบปี ที่มีเป้าหมายในการครองครอบหญิงสาวชาวลีซอนับตั้งแต่ครั้งแรกที่เขาได้เข้าไปเที่ยวหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในลักษณะการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยเขากล่าวถึงผู้หญิงลีซอในหมู่บ้านว่าเต็มไปด้วยความพิเศษ น่าหลงใหล ซึ่งเขาอยากจะมีผู้หญิงแบบนี้ไว้ในครอบครอง ถึงแม้ว่าเขาจะมีภรรยาอยู่แล้วที่ฝรั่งเศสก็ตาม ด้วยเหตุนี้เขาจึงเลือกที่จะแต่งงานกับผู้หญิงลีซอคนหนึ่ง ส่งเสียค่าเลี้ยงดูเดือนละเจ็ดพันบาท และกลับมาใช้เวลาร่วมกับเธอทุกปี ปีละสามเดือนซึ่งภรรยาเขาเองไม่รู้เรื่องนี้ เขาเล่าถึงการกลับมาอยู่ในหมู่บ้านว่าเป็นเหมือนการเข้าไปอยู่อีกโลกที่ต่างจากชีวิตจริงที่เขาเป็นในฝรั่งเศส เนื่องจากเขาเป็นเจ้าของกิจการที่ต้องพบปะผู้คนในเรื่องการค้าขายอยู่ตลอด การแต่งภรรยาลีซอจึงเหมือนเป็นการครอบครองช่วงเวลาพักผ่อนและบุคคลที่น่าพิศวงหลงใหล

จากทั้งสองกรณีจะเห็นได้ว่าฝ่ายชายเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอเพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่างของตนเอง เช่นการรู้สึกถึงการครอบครอง การได้เข้าไปสู่ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชีวิตปกติ อีกทั้งในระยะของความ

การนำพาชักนำ ทั้งจากคนรู้จักของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเอง ดังเช่นกรณีของเดฟ (นามสมมุติ) ชายชาวสวิสเซอร์แลนด์ วัยห้าสิบแปดปี

เดฟเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยและเลือกที่จะใช้เป็นสถานที่พักในช่วงบั้นปลายชีวิต ก่อนหน้านี้เขาเคยใช้เวลาหนึ่งปีที่จังหวัดชลบุรีและได้รู้จักกับผู้หญิงไทยคนหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้หลอกให้เขาซื้อบ้านและรถโดยใช้ชื่อของผู้หญิง จากนั้นเธอก็หายไป เมื่อเพื่อนของเดฟแต่งงานกับหญิงสาวชาวลีซอผ่านการแนะนำจากเพื่อนอีกคน ทำให้เดฟรู้สึกว่าผู้หญิงลีซอแตกต่างจากผู้หญิงไทยและเขาสามารถครอบครองเธอได้จริงๆ อีกทั้งภาพของผู้หญิงลีซอที่เขามีคือผู้หญิงที่ใสซื่อบริสุทธิ์ และพร้อมที่จะอยู่ในการปกครองของสามี ซึ่งเป็นลักษณะที่เขาไม่สามารถหาได้ในสังคมตะวันตก จึงทำให้ความเป็นผู้หญิงลีซอกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

เดฟ ได้เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอเชียงดาวเพื่อพบว่าที่เจ้าสาว ซึ่งภรรยาเพื่อนของเขาเป็นคนติดต่อให้ ผู้หญิงคนดังกล่าวอายุสามสิบสองปี สามีตายเมื่อสองปีก่อนและอยากมีคนเลี้ยงดูที่มั่นคง เธอตอบรับว่าจะเป็นเจ้าสาวให้เดฟ ซึ่งเขาจะต้องจัดงานแต่งงานกับเธอในหมู่บ้าน ก่อนจะพาเธอออกจากหมู่บ้านได้ แต่เมื่อถึงวันดูตัวจริงเดฟกลับไม่เลือกที่จะแต่งงานกับเธอ เนื่องจากเธอมีรูปร่างอ้วนและดูแก่กว่าวัย เดฟกลับสนใจในตัวหลานสาวของเธอที่ทั้งยังสาวและสวยกว่า งานแต่งงานระหว่างเดฟและเด็กสาวจะถูกจัดขึ้นทันทีที่เด็กสาวอายุสิบหกปี ซึ่งการแต่งงานครั้งนี้เป็นความเห็นชอบทั้งจากครอบครัวของเด็กสาวและตัวเด็กสาวเอง

เช่นกันกับคริส (นามสมมุติ) ชายฝรั่งเศส วัยห้าสิบปี ที่มีเป้าหมายในการครองครอบหญิงสาวชาวลีซอนับตั้งแต่ครั้งแรกที่เขาได้เข้าไปเที่ยวหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในลักษณะการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยเขากล่าวถึงผู้หญิงลีซอในหมู่บ้านว่าเต็มไปด้วยความพิเศษ น่าหลงใหล ซึ่งเขาอยากจะมีผู้หญิงแบบนี้ไว้ในครอบครอง ถึงแม้ว่าเขาจะมีภรรยาอยู่แล้วที่ฝรั่งเศสก็ตาม ด้วยเหตุนี้เขาจึงเลือกที่จะแต่งงานกับผู้หญิงลีซอคนหนึ่ง ส่งเสียค่าเลี้ยงดูเดือนละเจ็ดพันบาท และกลับมาใช้เวลาร่วมกับเธอทุกปี ปีละสามเดือนซึ่งภรรยาเขาเองไม่รู้เรื่องนี้ เขาเล่าถึงการกลับมาอยู่ในหมู่บ้านว่าเป็นเหมือนการเข้าไปอยู่อีกโลกที่ต่างจากชีวิตจริงที่เขาเป็นในฝรั่งเศส เนื่องจากเขาเป็นเจ้าของกิจการที่ต้องพบปะผู้คนในเรื่องการค้าขายอยู่ตลอด การแต่งภรรยาลีซอจึงเหมือนเป็นการครอบครองช่วงเวลาพักผ่อนและบุคคลที่น่าพิศวงหลงใหล

จากทั้งสองกรณีจะเห็นได้ว่าฝ่ายชายเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอเพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่างของตนเอง เช่นการรู้สึกถึงการครอบครอง การได้เข้าไปสู่ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชีวิตปกติ อีกทั้งในระยะของความ

สัมพันธ์นั้น ฝ่ายชายมีสถานะเหนือกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นมักวางตัวในฐานะผู้อุปถัมภ์มากกว่าคู่ชีวิตที่มีสถานะเท่าเทียม

บทสรุป

ขณะที่ผู้คนในสังคมประณามผู้หญิงลีซอที่แต่งงานกับชาวต่างชาติว่าไม่ต่างอะไรกับผู้หญิงขายตัวในพื้นที่ท่องเที่ยว แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าการเลือกที่จะแต่งงานหรือมีความสัมพันธ์กับชายต่างชาตินั้นมีเงื่อนไขที่ซับซ้อนอย่างมาก หากมองผ่านคำถามที่ว่า อะไรคือปัจจัยที่ผลักให้ผู้หญิงเหล่านี้ออกจากพื้นที่บ้านเข้าสู่พื้นที่ตลาดจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงในเรื่องพืชพาณิชย์ที่เข้ามาแทนที่ฝิ่นคือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตในหมู่บ้านและครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงการผลิตมีปัจจัยเร่งมาจากภายนอก คือในส่วนของนโยบายรัฐด้านความมั่นคง (ปราบปรามยาเสพย์ติด) และการเกษตรเชิงเดี่ยว ได้ทำให้เพศชายในครัวเรือนถูกลดบทบาทและอำนาจลง และเมื่อการท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นลู่ทางใหม่ในการพัฒนาประเทศได้ทำให้งานของผู้หญิงเกิดมูลค่า ทั้งสินค้าทำมือ และวิถีความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับค่านิยมการตั้งความหวังในการจัดการครอบครัวไว้ที่ผู้หญิง ผู้หญิงจึงต้องก้าวออกมาสู่ความเป็นผู้นำของครัวเรือนในการประกอบอาชีพเพื่อขยับสถานะทางเศรษฐกิจและการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน

จากงานศึกษาของ Cohen (1982) พบว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงไทยและชายต่างชาตินั้นสามารถแยกออกไปหลายประเภทความสัมพันธ์คือ หนึ่ง เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ โดยทั้งคู่เข้าใจกันดีถึงสถานการณ์และเปลี่ยนระหว่างความสัมพันธ์ทางเพศและเงินโดยไม่มีการกำหนดอัตราที่แน่นอน สอง เป็นเรื่องของการและเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สังคม และอาจหมายรวมถึงความรู้สึกรัก ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มแรกที่ความสัมพันธ์นี้อาจมีมากกว่าการและมาซึ่งเงินแต่เพียงอย่างเดียวกลับหมายรวมถึงการสร้างบ้าน การให้ค่าใช้จ่ายรายเดือน การส่งเสียค่าเลี้ยงดูให้กับครอบครัวของฝ่ายหญิง หรือบุตรอันเกิดจากสามีคนก่อนของเธอ ซึ่งอาจพัฒนาต่อไปถึงการแต่งงานและโยกย้ายไปอยู่ต่างประเทศตามฝ่ายชาย หรือย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยกับฝ่ายหญิง สาม ผสมกันระหว่างความรักและการและเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ในกลุ่มนี้ผู้หญิงจะเลือกมีความสัมพันธ์กับฝ่ายชายผ่านเงื่อนไขด้านอารมณ์ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ก็ยังคงคาดหวังเรื่องการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งสองเงื่อนไขจะเป็นตัวตัดสินใจในการเลือกที่จะสานต่อความสัมพันธ์กับชายคนใดๆ สี่ กลุ่มที่เลือกสร้างความสัมพันธ์ผ่านอารมณ์ความรู้สึกเป็นหลัก ซึ่งผู้หญิงอาจเลือกที่จะอยู่กับผู้ชายคนใดคนหนึ่งโดยที่ไม่หวังการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ หากนำตัวแบบของงานศึกษานี้มาใช้ในการจัดความสัมพันธ์

ระหว่างผู้หญิงลีซอและชายต่างชาติจะพบว่าหากมองผ่านมุมของผู้หญิงการพึ่งพาทางเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์กับใคร โดยหากมองร่วมไปกับบริบทโดยรวมจะพบว่าการพยายามขยับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นเกิดภายใต้สังคมที่มีค่านิยม การเชิดชูทรัพย์สินเงินทอง ประกอบกับทางเลือกมากมายในการได้มาซึ่งทรัพย์สินได้ทำ ให้การเลือกคู่กลายเป็นกระบวนการสำคัญในการจะบ่งชี้ถึงสถานะทั้งทางเศรษฐกิจสังคม และด้วยความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดตำแหน่งไว้ว่าด้อยกว่าคนเมืองหรือคนไทยทำให้การแต่งงานกับชายไทยกลายเป็นหนึ่งในหนทางขยับสถานะทางสังคม ทั้งกับพ่อค้าที่เข้ามาค้าขายในพื้นที่ หรือกับทหารที่มักเข้าประจำการใกล้กับชุมชนหมู่บ้าน แต่เมื่อการท่องเที่ยวได้เข้าสู่หมู่บ้านและผู้หญิงบางส่วนได้เข้าสู่พื้นที่ท่องเที่ยวในฐานะแม่ค้าขายของที่ระลึกหรือแรงงานรับจ้างได้ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้หญิงและชาวต่างชาติซึ่งมีกำลังทรัพย์มากกว่าชายไทย และชื่นชมความเป็นชาติพันธุ์ (ไม่ดูถูก) ทำให้ค่านิยมการเลือกคู่ครองเป็นชาวต่างชาติกลายเป็นที่นิยมของสาวลีซอในหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวเข้าถึงในขณะที่หากมองผ่านมุมมองของฝ่ายชาย การสร้างความสัมพันธ์กับผู้หญิงลีซอกลับหมายถึงการได้มาซึ่งอำนาจในครัวเรือนและความมั่นคงทางจิตใจ อีกทั้งความมั่นใจถึงการดูแลในอนาคต ซึ่งหากเป็นเช่นนี้แล้วผู้หญิงลีซอในสถานะของภรรยาชาวต่างชาติอาจไม่มีอำนาจในครัวเรือนมากเท่ากับเมื่อเธอเหล่านั้นอยู่ในหมู่บ้านและเป็นภรรยาของชายลีซอ จึงเสมือนการเปลี่ยนตัวละครชายในขณะที่บทยังคงเหมือนเดิมคือชาย มีสิทธิในการครอบครองควบคุมชีวิตของพวกเธอเหล่านั้น แม้ว่าจะมีการพยายามต่อรองบ้างผ่านการเลือกผู้ชายที่พวกเธออยากมีความสัมพันธ์ด้วย แต่กระนั้น เมื่อเธอเลือกแล้วสถานะที่เธอจะได้รับมีโอกาสสูงอย่างยิ่งที่จะกลับเข้าไปสู่สถานะเดิมเมื่อครั้งผู้ชายลีซอกุมอำนาจเหนือในครัวเรือน

อ้างอิง

Baure, T. & McKercher. B. (eds) (2003), Sex and Tourism: Journeys of Romance, **Love, and Lust**,The Haworth Hospitality Press, New York, p. 5

E. Cohen (1982) Thai girls and Farang Men: The Edge of Ambiguity, **Annals of Tourism research**, volume 9,Issue 3, p.403-428.

Kaewthep, K. (1999) **Wipak Tun Niyom Thai**, Chulalongkorn Book Center, Pangkok.

Jeffrey, L.A. (2003). Sex and Borders: Gender, **national Identity and Prostitution Policy in Thailand**, University of Hawai'i Press, HI, p. xi

ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ (2548). "อาข่าไนท์บาร์ซา การค้ากับความเป็นชาติพันธ์" ใน**โครงการวิจัย เรื่อง อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ,

ยศ สันตสมบัติ(2535). **แม่หญิงสิขายตัว ชุมชนและการค้าประเวณีในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ตุลา จำกัด ,